

הערות בעניני שבע ברכות - שיעור 625

I. תחת החופה מברכין קודם על הכוס בורא פרי הגפן דתדיר קודם אמנם בכרכת המזון מברכין הברכות מקודם ואח"כ על הכוס בורא פרי הגפן שהכוס על ברכת חתנים (בית שמואל ח"ע כ"ג - ז) וגם עיקר הסעודה היא מחמת הנשואין לפיכך הברכות קודמין ומדחי טעם דתדיר (ערוך השלחן ח"ע ס"ג - ז)

II. ההערות

(א) איש שאינו אוכל באותה סעודה האם חשב כפנים חדשות - עיין ברמ"א (ס"ג - ז) דאינו צריך לאכול שיש מהראשונים שסוברים דאפילו האנשים שכבר הלכו קודם הסעודה הם פנים חדשות ואומרים שבע ברכות (ריטב"א כתובות ז:) דלא כהשו"ע דסבר שצריך לאכול ואפשר דתלויה בזה דהרמ"א סבר דש"ב דין בהחתן ולא בהנאספים והשו"ע וסעייתו סברו דתלוי בהנאספין ומחויבים רק אם אוכלים

(ב) איש שלא אכל בהסעודה אם ראוי לברך ש"ב - עיין באהלי ישרון (אות 96) ששמע מרב משה שאינו צריך לאכול דוקא פת דיש סוברים אף בלא סעודה כלל מותר ודלא כהשו"ת יביע אומר שצריך פת כשיטת המחבר

(ג) שמע הש"ב בשעת החופה אבל לא השתתף בסעודת נישואין יש חולקין אם הוא נחשב כפנים חדשות בסעודות הבאות והכל תלוי בהחקירה הנ"ל דאם החיוב על הנאספים הוא שמע כבר ואם דין בהחתן נחשב פ"ח שעדיין לא השתתף בשום סעודה

(ד) כמה צריכין שיאכלו פת לברך שבע ברכות - עיין בשובע שמחות (פרק ק"ג) שהביא האלף לך שלמה (ג"ס) דדי בג' אוכלי פת וז' אוכלי שאר דברים וי"א דהו' אינם צריכים לאכול כלום וזה לפי הר"ן דלא בעינן לש"ב שיהיו בשעת סעודה ועיין בפת"ש (ס"ג - ז) ושו"ת יביע אומר (ג - י"ח) שצריך שבעה או רובה לאכול פת ולכאורה צריך להחמיר דספק ברכות להקל

(ה) יש שרצו לבטל את המנהג שבשעת ברכת אשר ברא מפסיקים הקהל את המברך בשירת התיבות אשר ברא ששון או קול ששון וכן מנהג בירושלים דאם ימשיך לומר אז לא ישמעו הקהל ואם יפסיק בשתיקה הרי לכתחלה אין להפסיק וי"א דליכא הפסק כיון דהוי לצורך שמחת חתן וכלה (שובע שמחות ח - כ"ו)

(ו) מי שטעה וחסר אחד מברכת חתנים מברך אותה כשזוכר באר היטב (ס"ג - ח) זשם אגרות הרמז"ס) וכ"כ החכ"א (כלל קכ"ט - ס"ח)

(ז) אין להחשיב לפ"ח מלצר וכדומה שאין לו היכרות עם בעלי השמחה וכן קטן ואשה אין להשיבם לפ"ח (שובע שמחות ח - ז)

(ח) שתיית כוס ש"ב בסעודה שלישית - עיין באג"מ (ד - ס"ט) דהחתן והכלה ישנו והמברך יותר ראוי שלא ישתה וזה לשיטתו דהבהמ"ז אינה טעונה כוס וזה כהרמב"ם ולא כהרא"ש אמנם דעת החכמת שלמה (ר"ט) דלא ישנו כלל דכיון דלפי מנהגינו דאין לשתות מכוס של בהמ"ז אין לשתות ג"כ מכוס של נישואין שהיה מותר מדינה משום לזלזולי בכוס של בהמ"ז

(ט) חתן וכלה שבאמצע ימי המשתה שהלכו לסעודת נשואין או לסעודת ברית מילה אין עושין שבע ברכות בשבילם שאין הסעודה נעשית בשבילם לכן ליכא חיוב ש"ב ועוד שהרי מדינא ליכא חיוב כלל לעשות ש"ב בכל יום (נטעי גבריאל ז - זף רל"ז)

(י) סוף זמן ש"ב ביום האחרון - עיין בספר אהלי ישרון (אות 10) שכתב בשם רב משה שיכולים לברך ז' ברכות עד 40 דקות אחר השקיעה ואין לומר ספק ברכות להקל שהחכמים תלוי כל דבר שנוגע לשמחת חתן וכלה לפי לשון בני אדם אולם יש חולקין שאין יכול לברך ביום אחרון אחר שקיעה (שובע שמחות ח - ג)

(יא) אחר ברכת בורא פרי הגפן טועם המברך מכוסו רביעית (ק"ג - ג) וי"א שטרם שמטעימים לחתן וכלה יש להוסיף יין מן הבקבוק כדי שישתה כולם מכוס שאינו פגום

(מ"ב קפ"ג - סק"ד) וי"א דאינו פגום וא"צ להוסיף משהו יין (נטעי גבריאל 3 - דף רמ"ג)

(יב) לחלק הברכות נישואין להרבה אנשים י"א דמותר לברך ברכה הסמוכה לחברתה אף לבדה לכתחלה דכיון שנסדרו מתחלה כסמוכה לחברתה דכבר הוקבעו שם ברכה גם בלי סמיכות ודלא כהשערי אפרים ושו"ת הר צבי (מ"ד) ושו"ת ציץ אליעזר (ו - 3) אמנם האג"מ (סה"ע ח - ז"ג) כתב דבלא צורך כלל יותר טוב שלא לחלק ועוד יש פגימה בכבוד האחרים שאין נותנים להם ברכה יותר אם יחלק הברכות (ד"ע)

(יג) הפיוט דוי הסר לפני ברכת הזימון המחבר של הפיוט היה תלמיד דרב סעדיה גאון ונהגו לאמרו לזכר חורבן בית המקדש ויש שנהגו שלא לאמרו בשבת דאין להזכיר חורבן ביהמ"ק בשבת ובלקוטי מהרי"ח כתב שאין לאמרו כלל משום הפסק בין מים אחרונים וברכת המזון שאסור להפסיק אף בד"ת (מ"ב קע"ט - סק"ח ושובע שמחות ז - י"ח) ואולי עיקר תיקון הפיוט היה במקומות ששם לא נהגו במים אחרונים (ס) ודעבד כמר עביד

(יד) מצוה לכל אחד לשמוע הברכות ולענות אמן והשומעים הברכות וע"י שיחתן אינן מקפידין לענות אמן עונשם גדול מאד (יוסף אומץ דף 332)

(טו) בשעת הדחק אם רואה שלא ישאר אחר ברכת המזון מניין או פנים חדשות יכול לברך אף באמצע הסעודה דדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן דבלי סעודה יכולים לברך אמנם השו"ע (ס"ג - ה) פסק שמברכין אחר ברכת המזון אמנם כמה מהספרדים היו נוהגים לברך ש"ב בשבת בלא סעודה (נטעי גבריאל פ"ג - הטרה כ"ה)

(טז) סעודה שאין בו פנים חדשות אין מברכים אלא אשר ברא בלבד (שו"ע ס"ג - ז) וכן הדין בסעודה שאין בו עשרה ויש בו פנים חדשות (ס"ג - ז) ודלא כהט"ז (סק"ג) ועיין ביביע אומר (ג - י"ח) ומברכים אשר ברא אפילו בשלשה וחתן מצטרף למנין השלשה

(יז) יש מברכים אשר ברא אפילו בסעודה שאין מסובים אלא החו"כ ובני ביתם לבדם דחייב לאומרה בכל יום (מנהג הספרדים) ואנו לא נוהגים כן אמנם אם יש שם אורחים אפילו אינם פ"ח יש לברך והעולם אין נוהגין כן ונראה מחמת חסרון ידיעה (נטעי גבריאל דף רכ"ז - אות ט"ז)

(יח) סעודה שאוכלים החו"כ באירון אין לברך דאין הסעודה נעשה להם כמו למי שאוכל במסעדה או אצל סעודת ברית מילה בז' ימי המשתה אמנם יכול לברך בזימון כמו דבספינה מצטרפין דהוי קביעות ה"נ בזה ואוטו אינו נחשב קביעות (מ"ב קס"ז - סק"ג) וכ"כ הערוך השלחן (קס"ז - כ"ז)

(יט) המברך ברכת המזון על כוס של יין צריך לשתות ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית כיון דטעון כוס הלכך ישתה רביעית שלם דיש מחלוקת בשיעור להתחייב בברכה אחרונה י"א דדי בכזית וי"א דצריך רביעית ולכן לצאת מן הספק צריך לשתות רביעית ולברך ברכה אחרונה (שו"ע ק"ג - ג ומ"ב ס)

III. המשתתף בחופה וסעודת נישואין אם רשאי לעזוב קודם השבע ברכות

(א) עיין באג"מ (ח - ג"ו וזאה"ע ח - פ"ז) דחייב הוא על הנאספים בשעת נישואין לברך שבע ברכות ולכן יש מצוה לשמוע הברכות וכ"כ הלבושי מרדכי (סה"ע פ"ז) דחייב הוא על הנאספים והוא נתן עצה קלה דאלו הרוצים שלא לחכות עד גמר הסעודה וז' ברכות יאמרו בפירוש קודם שיש בו לאכול שאינם מתכוונים להצטרף לקביעות עם המסובין

(ב) אמנם י"א שהחייב על החתן לקבל הברכות ואין חייב על כל אחד ואחד לברכו ולכן יכול לצאת קודם השבע ברכות (שובע שמחות ח - ק"ט והערוך השלחן ק"ג - ט) ועיין בנטעי גבריאל (3 - דף רי"ח)

(ג) איברא אומרים בשם הגר"ח מבריסק לפרש מאמר דכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שביאורו שאינו ממתין עד השבע ברכות שזהו הפירוש אינו משמחו שהברכה היא הקיום שמחת חתן וכלה